

**Editorial**

Editorial .....	3
-----------------	---

**Stati**

Radana Kroutilová Nováková, Jitka Vaculíková, Alena Podaná: Jak si žijí „samoživý“ (?): spokojenost s bydlením pohledem samoživitelek .....	5
Kateřina Glumbíková, Alice Gojová: Vnímané potřeby klientek azylových domů pro ženy a matky s dětmi .....	21
Anna Krausová, Monika Ottová, Richard Palatý: Potřeby v oblasti bydlení u rodin s dětmi žijících na ubytovnách v Ostravě .....	39
Radka Janebová, Hana Valová: Mohou za nepokoje na Šluknovsku v roce 2011 Romové? Rekonstrukce událostí z pohledu sociálních pracovníků a dalších účastníků .....	57
Monika Bjelončíková, Vendula Gojová: Nezamýšlené důsledky označení „sociálně vyloučená lokalita“ .....	76
Kvetoslava Repková: Komunitná dimenzia kompenzačnej pomoci osobám so zdravotným postihnutím .....	87
Ladislav Otava: Institucionalizace sociální práce a sebezkušenost sociálních pracovníků .....	105

**Recenze**

Lukáš Blinka a kol.: Online závislosti .....	117
Anna Jašková, Beáta Balogová: Vybrané aspekty mobbingu z pohledu sociální práce .....	119
Online prakticko-publicistická část časopisu .....	122
Naše poslání a cíle .....	123
Zaměření příštího čísla .....	124

**Editorial**

Editorial .....	3
-----------------	---

**Papers**

Radana Kroutilova Novakova, Jitka Vaculikova, Alena Podana: What is a Life of Single-parent Women About (?): Housing Satisfaction among Single-parent Women .....	5
Katerina Glumbikova, Alice Gojova: Perceived Needs of Clients of Asylum Houses for Women and Mothers with Children .....	21
Anna Krausova, Monika Ottova, Richard Palaty: Housing Needs of Families with Children Living in Hostels in Ostrava .....	39
Radka Janebova, Hana Valova: Are Roma People Guilty of the Riots in the Sluknov Region in 2011? The Reconstruction of Events from the Perspective of Social Workers and Other Participants .....	57
Monika Bjelonicikova, Vendula Gojova: Unintended Consequences of Designation “Socially Excluded Locality” .....	76
Kvetoslava Repkova: Community Based Compensatory Assistance for Persons with Disabilities .....	87
Ladislav Otava: Institutionalization of Social Work and Self-awareness of Social Workers .....	105

**Book Reviews**

Lukas Blinka et al.: Online Addictions .....	117
Anna Jaskova, Beata Balogova: Selected Aspects of Mobbing from the Perspective of Social Work ..	119
Online Practical-Journalistic Part of the Journal .....	122
Our Mission .....	123
Next Issue Focus .....	124



# Jak si žijí „samoživý“ (?): spokojenost s bydlením pohledem samoživitelek

*What is a Life of Single-parent Women About (?): Housing Satisfaction among Single-parent Women*

Radana Kroutilová Nováková, Jitka Vaculíková, Alena Podaná

Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.,<sup>1</sup> vystudovala učitelství sociálních a zdravotních předmětů pro střední odborné školy na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V roce 2009 ukončila tamtéž doktorský studijní program v oboru Antropologie. Již několik let působí na Ústavu pedagogických věd Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Mgr. Jitka Vaculíková, Ph.D.,<sup>2</sup> vystudovala sociální pedagogiku na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a je absolventkou doktorského studijního programu Pedagogika na Masarykově univerzitě v Brně. Působí jako výkonná redaktorka časopisu Sociální pedagogika a jako vědecká pracovnice Centra výzkumu Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Mgr. Alena Podaná<sup>3</sup> vystudovala v roce 2015 studijní program Specializace v pedagogice obor sociální pedagogika na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Pracuje na Odboru sociálních věcí Magistrátu města Zlína jako koordinátorka plánování sociálních služeb.

## Abstrakt

Autorky se v předkládané studii zabývají spokojeností matek samoživitelek v oblasti bydlení. Na samoživitelky přitom nahlíží jako na skupinu, která je ve větší míře vystavena riziku chudoby a sociálního vyloučení. Autorky představují analýzu spokojenosti samoživitelek s bydlením a tuto porovnávají se spokojeností vdaných žen. Vychází přitom z dílčích výsledků kvantitativního šetření, které realizovaly na přelomu roku 2014 a 2015 technikou standardizovaných Dotazníků životní spokojenosti (DŽS) autorů Fahrenberga a kol. Výzkumný soubor čítal celkem 420 žen, z toho 209 matek samoživitelek a 212 vdaných žen. Z výsledků šetření vyplynulo, že spokojenost žen je ve velké míře ovlivněna statutem samoživitelky, neboť výsledky odhalily vyšší spokojenost s bydlením ve prospěch vdaných žen, a to ve všech zkoumaných oblastech bydlení. V závěru autorky zdůrazňují význam výsledků výzkumu pro sociální práci a diskutují, jakým způsobem by měla sociální práce na zjištěné skutečnosti reagovat.

## Klíčová slova

matky samoživitelky, bydlení, dotazník, životní spokojenost, kvantitativní výzkum

<sup>1</sup> Kontakt: Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D., Ústav pedagogických věd, nám. T. G. Masaryka 1279, 760 01 Zlín; kroutilova@fhs.utb.cz

<sup>2</sup> Kontakt: Mgr. Jitka Vaculíková, Centrum výzkumu FHS UTB ve Zlíně, nám. T. G. Masaryka 1279, 760 01 Zlín; jjakesova@fhs.utb.cz

<sup>3</sup> Kontakt: Mgr. Alena Podaná, Větrná 4671, 760 01, Zlín; APodana@seznam.cz



## Abstract

The authors of the present study are dealing with the housing satisfaction among single-parent women. The single-parent women are perceived as an increasingly exposed social group to the risk of poverty and social exclusion. Identified housing satisfaction of this specific group is compared with the housing satisfaction of married women. The study is based on the partial results of quantitative research carried out at the turn of the year 2014/2015 using a Fahrenheit's questionnaire of life satisfaction (GST). The research sample consisted of 420 women (209 single-parent women and 212 married women). The findings showed that the statute of single-parent women played an important role. Perceived housing satisfaction is higher in all areas in favor of married women.

## Keywords

single-parent women, housing, questionnaire, life satisfaction, quantitative research

## Úvod

Zájem o studium **bydlení a chudoby** podporuje vývoj, respektive krize sociálního státu, o které se hovoří již několik desetiletí. Mezi nejvíce signifikantní procesy této krize patří proměny na trhu práce, rostoucí křehkost rodiny, demografické změny a pokles solidarity uvnitř společnosti (Kavan, 2015). Sociální stát, rodina a trh práce jako základní postupy selhávají a naopak se samy stávají zdrojem nových sociálních rizik (Taylor-Goodby, 2004).

Všechny zmínované faktory se promítají do oblasti bydlení. Proces rostoucí křehkosti rodiny demonstrován zvyšující se rozvodovostí, nárůstem podílu domácností samoživitelů<sup>4</sup> a zvýšenou participací žen na trhu práce (Beck, 2000; Taylor-Goodby, 2004) v kombinaci s rizikem nezaměstnanosti komplikují schopnost pořídit si bydlení či udržet si bydlení stávající. Vlivem těchto změn jsou chudobou či rizikem chudoby ohroženy nové skupiny obyvatel, které v minulosti klienty sociálního státu nebyli (Bonoli, 2005).

V souvislosti s tématem chudoby vystupuje do popředí stále naléhavěji téma samoživitelství<sup>5</sup> (Gojová, 2013; Formánková, 2010; Šťastná, 2009), neboť **ukazatel ohrožení příjmovou chudobou dlouhodobě indikuje, že nejvíce ohrožené jsou domácnosti, které mají jen jednoho dospělého člena starajícího se o děti, jež jsou na něm závislé** (ČSÚ, 2015).

Dominující příčinou vzniku samoživitelství v České republice zůstává s ohledem na vysokou rozvodovost a zavedenou praxi českých soudů svěřovat děti do péče matek rozvod / rozpad partnerství (Hasmanová Marhánková, 2011; Šťastná, 2009; Dudová, Hastrmanová, 2007; Dudová, 2009). V těchto případech je typická rychlá a zásadní změna finanční situace rodiny a nutnost přeorganizovat péči o děti a celou domácnost. Rodina disponuje pouze jedním příjmem, a ačkoliv druhému rodiči zůstává vyživovací povinnost, výše alimentů většinou nekompenzuje ztrátu platu druhého rodiče. Zároveň rodina ztrácí jednoho pečovatele, což klade nové nároky na harmonizaci práce a soukromé sféry matek. Ženy mají navíc často nižší příjmy než jejich bývalí manželé/partneři, což dále prohlubuje ekonomický propad rodiny. V pásmu osob ohrožených rizikem chudoby se

<sup>4</sup> V naší studii se zabýváme výhradně ženami samoživitelkami, a to z několika důvodů. Za prvé ženy samoživitelky nad muži výrazně dominují, což je dáno především praxí českých soudů svěřovat dítě po rozvodu do péče matky. V evropském měřítku představují matky samoživitelky celých 85 % rodičů samoživitelů (Evropský parlament, 2011). Za druhé ženy mají často nižší příjmy než jejich bývalí manželé/partneři, což může zvyšovat ekonomický propad rodiny. Za třetí flexibilizace rodiny je mnohem rizikovější pro ženy a je otázkou, zda krize sociálního státu povede k úpadku samoživitelek, nebo naopak posílí rodinné a příbuzenské sítě (Gojová, 2013; Keller, 2006).

<sup>5</sup> Na samoživitelství nahlížíme jako na heterogenní fenomén, který se týká žen různých sociálních a vzdělanostních kategorií a rozličného vztahu k otcům jejich dětí.



# Vnímané potřeby klientek azylových domů pro ženy a matky s dětmi

## *Perceived Needs of Clients of Asylum Houses for Women and Mothers With Children*

Kateřina Glumbíková, Alice Gojová

Mgr. et Mgr. Kateřina Glumbíková<sup>1</sup> je interní doktorandkou na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě, ve své disertační práci se věnuje tématu Reintegrace matek samoživitelek žijících v azylových domech. Je také stipendistkou města Ostravy.

Doc. PhDr. Alice Gojová, Ph.D.<sup>2</sup>, je docentkou v oboru Sociální práce na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě. Ve výuce a výzkumu se věnuje komunitní sociální práci a sociální práci s rodinou. Pravidelně publikuje v české i zahraniční odborné literatuře.

### **Abstrakt**

Sociální služby pro klientky azylových domů pro matky s dětmi nejsou v řadě případů účinné. Obzvláště u příjemkyň sociální práce střídající pobyty v azylových domech. Dlouhodobost pobytu v azylovém domě je vnímána jako jedna z podstatných překážek úspěšné reintegrace. Článek je založen na parciálních výstupech výzkumného projektu analyzujícího proces reintegrace této cílové skupiny, který byl založen na participativním výzkumném přístupu, na spolupráci s klientkami azylových domů. Na základě analýzy bariér a akceleratorů procesu reintegrace jsou zde akcentovány vnímané potřeby této cílové skupiny, které mohou být významným podkladem pro rozvoj inovací v oblasti sociální práce s touto cílovou skupinou.

### **Klíčová slova**

azylový dům, reintegrace, bezdomovectví, bariéry, akcelératory, vnímané potřeby, matky samoživitelky

### **Abstract**

Social services for clients of asylum houses for mothers with children are not effective in many cases. Particularly for recipients of social work alternating stays in asylum houses. Long-term stay in the asylum house is perceived as one of the major obstacles of successful reintegration. This article is based on partial outcomes of the research project analyzing the process of reintegration of this target group that was based on participatory research approach, on work with the clients of asylum houses. The perceived needs of the target group are accentuated on the base of the analysis of barriers and accelerators of reintegration process, which may be an important basis for the development of innovations in the field of social work with this target group.

<sup>1</sup> Kontakt: Mgr. et Mgr. Kateřina Glumbíková, Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě, Fr. Šrámka 3, 708 00 Ostrava – Mariánské Hory; Katerina.Glumbikova@osu.cz

<sup>2</sup> Kontakt: Doc. PhDr. Alice Gojová, Ph.D., Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě, Fr. Šrámka 3, 708 00 Ostrava – Mariánské Hory; Alice.Gojova@osu.cz



## Keywords

asylum house, reintegration, homelessness, barriers, accelerators, perceived needs, lone mothers

## Úvodem

Stávající sociální služby pro matky samoživitelky s dětmi v azylových domech nejsou v některých případech účinné. Z rozhovorů se sociálními pracovníky pracujícími v azylových domech pro matky s dětmi ve městě Ostrava (Glumbíková, 2014) vyplynulo, že se tato neúčinnost projevuje až v jedné třetině případů klientek azylových domů. Příмым projevem zmiňované neúčinnosti je u klientek přetrvávající neúspěšná reintegrace do trvalých forem bydlení, která se projevuje zejména střídáním pobytů v těchto zařízeních. Z kvalitativní analýzy životních příběhů této cílové skupiny vyplývá, že je životní situace matek střídajících pobyty v azylových domech multifaktoriálně podmíněna a že jsou touto cílovou skupinou vnímány služby azylových domů jako ne zcela vyhovující jejich potřebám. Potřeby této cílové skupiny ve vztahu k reintegraci do trvalých forem bydlení (trvalým bydlením přitom myslíme bydlení mimo sociálně vyloučené lokality a nestabilní jsou formy bydlení, jako je bydlení na ubytovnách či v azylových domech) jsou popsány v následujícím článku.

Celá výzkumná problematika je akcentována faktem, že v České republice žije jedna pětina domácností tvořená jedním rodičem a na něm závislými dětmi. V 90% případů je osamělým rodičem právě matka (ČSÚ, 2013). V azylových domech pro matky s dětmi ve městě Ostrava je dle informací od zde pracujících sociálních pracovníků mezi 98 až 99% matek samoživitelek (Glumbíková, 2014).

Cílem článku je prezentovat identifikované potřeby matek samoživitelek<sup>3</sup> v azylových domech, které byly určeny v průběhu realizace výzkumu bariér a akceleratorů procesu reintegrace do trvalé formy bydlení (tedy do bydlení mimo ubytovny, sociálně vyloučené lokality, azylové domy či startovací byty). V rámci zachování reflexivity výzkumu je v tomto bodě vhodné podotknout, že prezentované potřeby jsou kombinací explicitně verbalizovaných potřeb ze strany komunikačních partnerek, potřeb implicitně popsanych v popisu bariér procesu reintegrace komunikačními partnerkami a konečně potřeb zjištěných na základě analýzy získaných dat. Jako autorky si uvědomujeme limity popsanych potřeb, i přesto věříme, že jejich znalost může přispět k zefektivnění sociální práce s klientkami azylových domů pro matky s dětmi či zacílení prevence vzniku této situace.

V rámci uvedeného výzkumu jsme se rozhodly preferovat pojem integrace (před častěji používaným pojmem inkluze). V případě sociální integrace je totiž cílem integrace jedné sociální skupiny do druhé. Tato integrace je spojena s přeměnou menší, méně mocné skupiny ku prospěchu mocné většiny. Uvnitř koncepce sociální exkluze (který v tomto článku vnímáme jako opak sociální inkluze, viz např. Goodin (2000)) je jádrem potíží nastolení koheze, je zde tedy lhostejné, jaké kolektivní prostor obývají (tedy „kdo je kdo“). Uvnitř konceptu sociální integrace je naopak stěžejní rozpoznat skupinovou identitu „my“ a „oni“, kvůli tomu, že právě „oni“ se musí integrovat (Matoušek, 2008). V rámci konceptu sociální integrace tedy funguje společenské očekávání jako způsob kontroly lidského chování (Keller, 1995). Předpokládáme přitom, že získání trvalého bydlení mimo sociálně vyloučené bydlení implicitně umožní reintegrovaným se lidem zaměřit se na postupnou integraci i ve zbývajících oblastech života (kulturní, sociální, identifikační integrace atd).

## Teoretický rámec

Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení (ETHOS, 2013) řadí bydlení v azylových domech do jedné z forem bezdomovectví. Azylový dům je zpoplatněnou pobytovou službou, která

<sup>3</sup> Vymezení pojmu samoživitelka pro účely výzkumu: Za samoživitelku je pro účely výzkumu považována ta matka, která pečuje o děti pouze prostřednictvím svých vlastních prostředků a příjmů (výživné partnera není počítáno jako jeho přímá participace na péči o dítě).



# Potřeby v oblasti bydlení u rodin s dětmi žijících na ubytovnách v Ostravě<sup>1</sup>

## *Housing Needs of Families with Children Living in Hostels in Ostrava*

Anna Krausová, Monika Ottová, Richard Palatý

Mgr. Anna Krausová, Ph.D.,<sup>2</sup> je vedoucí Katedry sociálních věd Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě. Zaměřuje se při přednáškové a publikační činnosti na oblast sociální politiky, makrometod sociální práce a projektového řízení. Aktivně působí jako dobrovolník v neziskové organizaci Vzájemné soužití, o. p. s., jehož je spoluzakladatelkou.

Bc. Monika Ottová<sup>3</sup> vystudovala bakalářský obor Sociální práce na FSS OU, kde v současné době studuje 2. ročník navazujícího magisterského studijního oboru Management organizací služeb sociální práce v prezenční formě studia.

Bc. Richard Palatý<sup>4</sup> vystudoval bakalářský obor Sociální práce na FSS OU, kde v současné době studuje 2. ročník navazujícího magisterského studijního oboru Management organizací služeb sociální práce v kombinované formě studia.

### **Abstrakt**

Príspevok prezentuje výsledky terénneho výzkumu (SGS03/FSS/2015), ktorý bol realizovaný Fakultou sociálnych štúdií Ostravskej univerzity v Ostrave v období červenec–září 2015 a jehož cieľom bolo zistiť príčiny, ktoré vedú rodiny s deťmi k životu na ubytovni, a zistiť, aké majú rodiny s deťmi potreby v oblasti bydlenia. Terénny výzkum bol zamierený na nízkopříjmové rodiny s deťmi žijúci na ubytovniach (dľa typologie ETHOS sa jedná o osoby bez bytu) na území štatutárneho mesta Ostrava. Pozornosť bola rovněž zamierená na zjišćení, akým spôsobom chcú rodiny s deťmi svoju situáciu v oblasti bydlenia riešiť a ak hodnotí své možnosti a pomoc pri získaní bydlenia. Situácie rodín s deťmi, ktoré sa ocitajú v bytovej nouzi a jsou nuceny žít na ubytovniach, vyžaduje riešenie za pomoci využiti komplexního souboru nástrojů, ve kterém významnou úlohu představuje rozvoj a podpora sociální práce, která se bude zaměřovat na zprostředkování přístupu k adekvátnímu bydlení a jeho udržení, či koordinace aktivit na místní úrovni za účelem zprostředkování odpovídající formy sociálního bydlení.

<sup>1</sup> Tento článek byl zpracován s podporou výzkumného projektu SGS3/FSS/2015, „Potřeby v oblasti bydlení u rodin s dětmi žijících na ubytovnách v Ostravě“.

<sup>2</sup> Kontakt: Mgr. Anna Krausová, Ph.D., Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita v Ostravě, Fráni Šrámka 3, Ostrava – Mariánské Hory, 709 00; anna.krausova@osu.cz

<sup>3</sup> Kontakt: Bc. Monika Ottová, Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita v Ostravě, Fráni Šrámka 3, Ostrava – Mariánské Hory, 709 00; S14121@student.osu.cz

<sup>4</sup> Kontakt: Bc. Richard Palatý, Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita v Ostravě, Fráni Šrámka 3, Ostrava – Mariánské Hory, 709 00; firga@seznam.cz

**Klíčová slova**

rodiny s dětmi, ubytovny, bydlení, potřeby, doplatek na bydlení, Ostrava

**Abstract**

The article presents results of research (SGS3/FSS/2015) carried out by the Faculty of Social Studies University of Ostrava in the period July–September 2015. Its aim was to find out reasons, that lead families with children to live in a hostels and find out what housing needs have families with children in housing area. Field research was focused on low-income families with children living in hostels within the City Ostrava. Research was aimed at finding, how want families deal their housing situation and how assess their chances and help in obtaining of housing. The situation of families with children, which live in hostels, requires solutions through the use of a comprehensive set of tools – one tool can pose development and support of social work as an instrument for mediating access to adequate housing or coordination of activities at the local level for the purpose of facilitating adequate forms of social housing.

**Keywords**

families with children, hostels, housing, housing needs, supplement for housing, Ostrava

**Úvod**

Príspevek prezentuje výsledky terénneho výzkumu (SGS03/FSS/2015), realizovaného členy výzkumného tímu Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě v období červenec–září 2015. Cílem výzkumu bylo zjistit příčiny, které vedou rodiny s dětmi k životu na ubytovně, a zjistit, jaké mají rodiny s dětmi potřeby v oblasti bydlení. Záměrem bylo získání subjektivních názorů samotných rodin (tj. jejich zástupců) na příčiny, které vedou rodiny s dětmi k životu na ubytovně, a zjištění, jaké vidí možnosti v řešení své bytové situace. Výzkum byl zaměřen na rodiny s dětmi, které žijí na ubytovnách na území statutárního města Ostrava.

Problematika ubytoven je v současné době v České republice tématem trvajících kontroverzních diskusí v rámci odborné i laické veřejnosti. Ač ubytovny poskytují přechodné, či jak v praxi vidíme, dlouhodobé bydlení pro osoby s nízkými příjmy, které jsou s ohledem na své nedostatečné celkové majetkové a sociální poměry ohroženy chudobou a sociálním vyloučením (Hruška a kol., 2013), podle stanoviska Platformy pro sociální bydlení (Snopek a kol., 2014) nemohou představovat řešení bytové nouze, naopak se stávají součástí problému, který je třeba řešit za pomoci komplexního souboru nástrojů. Ubytovny kromě poskytnutého bydlení v sobě skrývají mnohá rizika, a to především riziko neschopnosti udržitelnosti bydlení, nevhodného prostoru pro výchovu a vývoj dětí.

Rodiny s dětmi, které žijí na ubytovnách a jsou příjemci doplatku na bydlení, jsou povinny hledat si aktivně jiné bydlení. Za tímto účelem mohou požádat o pomoc příslušnou obec. Rodinám je doporučováno, aby spolupracovaly při hledání jiného, přiměřeného a vhodného bydlení se sociálními pracovníky obcí / městských obvodů. Praxe ale ukazuje, že sociální pracovníci v mnoha případech nemají k dispozici potřebné nástroje, aby rodinám mohli pomoci v řešení jejich bytové nouze. Např. některé obce / městské obvody nedisponují vlastním bytovým fondem, tj. byty určenými k sociálnímu či finančně dostupnému bydlení. Rodiny se rovněž obracejí se žádostmi o pomoc při řešení své bytové situace na sociální pracovníky působící v neziskových organizacích.

Předložené výsledky výzkumu, které jsou prezentovány v příspěvku, mohou nabídnout nejen sociálním pracovníkům, ale i širší odborné/laické veřejnosti pohled rodin s dětmi, jakým způsobem vnímají své bydlení na ubytovnách, jaké vidí možnosti řešení své bytové situace a pomoci v získání bydlení.





# Mohou za nepokoje na Šluknovsku v roce 2011 Romové? Rekonstrukce událostí z pohledu sociálních pracovníků a dalších participantů<sup>1</sup>

*Are Roma People Guilty of the Riots in the Sluknov Region in 2011? The Reconstruction of Events from the Perspective of Social Workers and Other Participants*

Radka Janebová, Hana Valová

Mgr. Radka Janebová, Ph.D.<sup>2</sup>, pracuje jako odborná asistentka na Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové a zároveň jako sociální pracovníce v Občanském sdružení Salinger v projektu Triangl, kde se věnuje sanaci rodiny a moderování případových konferencí. Zabývá se kontexty rozhodování v sociální práci a genderovými aspekty sociální práce.

Mgr. Hana Valová<sup>3</sup>, absolventka magisterského oboru sociální práce na Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové. Do roku 2013 působila jako sociální pracovníce pro osoby ohrožené domácím násilím v Intervenčním centru Liberec, odkud odešla do soukromého sektoru. Nadále se však věnuje výzkumnému badání v oblasti sociální práce.

## Abstrakt

Cílem našeho textu je prezentovat pohledy sociálních pracovníků a dalších sociálně aktivních participantů na příčiny nepokojů ve Šluknovském výběžku v roce 2011 v kontextu kritické praxe sociální práce. Veřejný, politický a mediální diskurs zdůrazňoval spíše příčiny individuální, kladl důraz na agresivitu a nepřizpůsobivost Romů, naopak nevěnoval příliš pozornost kontextu sociálních problémů ve Šluknovském výběžku a strukturálním příčinám. Chtěly jsme zjistit, zda a jak tento diskurs sdílely i sociální pracovníce, či reflektovaly i jiné možné příčiny eskalace sociální situace. Pohled sociálních pracovníků následně hodnotíme v kontextu kritické praxe sociální práce. K dosažení cíle jsme využily kvalitativní výzkumnou strategii s využitím narativní analýzy. Rekonstrukce možných příčin událostí na Šluknovsku z pohledu sociálních pracovníků ukazuje i alternativní příběhy sociálních nepokojů k mediálnímu, veřejnému a politickému diskursu.

## Klíčová slova

sociální nepokoje, Šluknovský výběžek, protiromské demonstrace, sociální práce, kritická praxe

<sup>1</sup> Článek vznikl v souvislosti s projektem specifického vysokoškolského výzkumu Studentská grantová soutěž na ÚSP UHK (reg. č. 2103/1210/05900).

<sup>2</sup> Kontakt: Mgr. Radka Janebová, Ph.D., Ústav sociální práce Univerzity Hradec Králové, Rokitanského 62, 500 03, Hradec Králové; radka.janebova@uhk.cz

<sup>3</sup> Kontakt: Mgr. Hana Valová, Ústav sociální práce Univerzity Hradec Králové, Rokitanského 62, 500 03, Hradec Králové; Haana.valova@seznam.cz



## Abstract

The aim of our paper is to present the views of social workers and other socially active participants on the causes of riots in Šluknov region in 2011 in the context of critical practice of social work. Public, political and media discourse emphasized rather individual causes, emphasised on aggression and maladjustment of Roma people, on the contrary did not pay too much attention to the context of the social issues in the Šluknov region and structural reasons. We wanted to find out whether and how this discourse was shared by a social worker, or reflect other possible causes of escalation of social situations. Subsequently we evaluate the perspective of social workers in the context of critical practice of social work. To achieve the goal, we have used qualitative research strategy using narrative analysis. Reconstruction of the possible causes of events in Šluknov region from the perspective of social workers demonstrates an alternative stories of social unrest to the media, public and political discourse.

## Keywords

social unrest, Sluknov region, anti-Roma demonstrations, social work, critical practice

*„Já jsem to za ten svůj život nikdy nezažila. Takový nepokoje, aby nás lidi lynčovali. Já jsem si vždycky myslela, že Česko je můj domov. A najednou oni ne, že jsem přistěhovalec. Ale já nejsem! Já jsem Čech!“*

(citát romské informantky z interview o situaci na Šluknovsku)

## 1. Úvod

Od sociálních nepokojů ve Šluknovském výběžku v roce 2011 uplynulo již několik let. Situace v regionu vyústila do série protiromských demonstrací a otevřeným projevům rasové nesnášenlivosti. Výjimkou nebylo skandování hesel „Cikáni do plynu!“. Média, veřejnost a místní politická reprezentace viděly příčiny těchto protestů v nepřizpůsobivém chování Romů a ve zneužívání sociálních dávek. Hlasy sociálních pracovníků v době nepokojů příliš slyšet nebyly. Po čtyřech letech od nepokojů jsme chtěly zjistit, jak příčiny nepokojů s odstupem vnímají sociální pracovníci a další klíčoví participanti činní v té době v sociální oblasti a jak se v rámci nepokojů angažovali.

V rámci tohoto textu se zaměříme na představení pouze první části našeho výzkumu. Cílem textu je prezentovat pohledy sociálních pracovníků a dalších sociálně aktivních participantů na příčiny nepokojů ve Šluknovském výběžku v roce 2011 v kontextu kritické sociální práce. Dominující diskurs se jevil zdůrazňovat spíše příčiny individuální, kladl důraz na agresivitu a nepřizpůsobivost Romů, naopak nevěnoval příliš pozornost kontextu sociálních problémů ve Šluknovském výběžku a strukturálním příčinám. Chtěly jsme zjistit, zda a jak tento diskurs sdílely i sociální pracovníce, či reflektovaly i jiné možné příčiny eskalace sociální situace. Naše východisko bylo konstruktivistické, takže naší ambicí nebylo získat „pravdivý“ obraz příčin události na Šluknovsku, ale rekonstruovat obraz možných příčin těchto událostí z pohledu sociálních pracovníků. Pohled sociálních pracovníků následně hodnotíme v kontextu kritické sociální práce<sup>4</sup>, která klade důraz na strukturální příčiny sociálních problémů a k nim také směřuje sociální intervence.

<sup>4</sup> Při vymezení kritické sociální práce jsme se inspirovaly u Karen Healy (2001), která za její smysl považuje podporu sociální spravedlnosti prostřednictvím praxe sociální práce a politických aktivit. Kritická sociální práce klade důraz na kritiku a analýzu moci a útlaku ve společnosti (Healy, 2000) a jejím cílem je celková společenská transformace k překonání útlaku, nespravedlnosti, dominance a vykořisťování (Healy, 2001).



# Nezamýšlené důsledky označení „sociálně vyloučená lokalita“

*Unintended Consequences of Designation  
“Socially Excluded Locality”*

Monika Bjelončíková, Vendula Gojová

Mgr. Monika Bjelončíková<sup>1</sup> je doktorandkou druhého ročníku studijního oboru Sociální práce na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Ve své disertační práci se zabývá sociálními důsledky onemocnění virem HIV/AIDS.

Mgr. Vendula Gojová, Ph.D.,<sup>2</sup> je odbornou asistentkou na Katedře sociální práce Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity. Ve své pedagogické a výzkumné praxi se zabývá především tzv. problematikou etnických a menšinových skupin.

## Abstrakt

Text seznamuje s částí výsledků výzkumu provedeného metodou participativního výzkumu zakotveného v komunitě. Výzkum byl realizován v tzv. sociálně vyloučené lokalitě a byl orientován na identifikaci a analýzu potřeb jejích obyvatel a obyvatel jejího sousedství. Cílem předloženého textu je pomocí výzkumných výsledků, konceptu sociálního vyloučení a etiketizační teorie reflektovat nezamýšlené důsledky, které může přinést označení určitého území jako sociálně vyloučeného. Tato reflexe je orientována především vnímáním samotných obyvatel sociálně vyloučené lokality a jejího sousedství.

## Klíčová slova

sociální vyloučení, sociálně vyloučená lokalita, participativní výzkum, etiketizační teorie

## Abstract

The text introduces the parts of the results of research carried out by the method of participative research enshrined in the community. The research was realised in so called socially excluded locality and was focused on the identification and analysis of the needs of its population and the population of its neighbourhood. The aim of the text is submitted by the research results, concept of social exclusion and theory of labelling reflect the unintended consequences that can bring us indicate a specific territory as socially excluded. This reflection is oriented primarily to the perception of the inhabitants themselves socially excluded localities and its neighbourhood.

## Keywords

social exclusion, socially excluded locality, participatory research, theory of labelling

<sup>1</sup> Kontakt: Mgr. Monika Bjelončíková, Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava; monika.bjeloncikova@osu.cz

<sup>2</sup> Kontakt: Mgr. Vendula Gojová, Ph.D., Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava; vendula.gojova@osu.cz



# Komunitná dimenzia kompenzačnej pomoci osobám so zdravotným postihnutím

## *Community Based Compensatory Assistance for Persons with Disabilities*

Kvetoslava Repková

Doc. PhDr. Kvetoslava Repková, CSc.,<sup>1</sup> pracuje ako vedecko-výskumná pracovníčka Inštitútu pre výskum práce a rodiny v Bratislave a ako vysokoškolská učiteľka Inštitútu edukológie a sociálnej práce FF PU v Prešove. Dlhodobo sa výskumne venuje vplyvu verejných politík na život ľudí so zdravotným postihnutím a ich rodín. Je členkou medzinárodnej siete ANED (Academic Network of European Disability Experts) monitorujúcej vývoj politík zdravotného postihnutia v širšom európskom priestore.

### **Abstrakt**

Článok sa venuje uplatňovaniu komunitnej dimenzie v individualizovanej kompenzačnej pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím na Slovensku. Autorka operacionalizuje, čo znamená uplatňovanie komunitnej dimenzie v tejto špeciálnej oblasti verejnej politiky. Následne identifikuje jej prvky v súčasnej legislatíve i praxi, osobitne pri výkone sociálnej posudkovej činnosti pre túto oblasť. Sprostredkováva aj výsledky akčného sociálneho výskumu realizovaného počas pilotného overovania návrhu vzdelávacieho programu „Kompenzačná pomoc“. Tento sa bude v budúcnosti využívať pri vzdelávaní sociálnych pracovníkov a pracovníčok v rámci špecializovaného odboru sociálnej práce zameraného na oblasť kompenzačnej pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím. Formuluje odporúčania pre systemizáciu, resp. posilnenie komunitnej dimenzie kompenzačnej pomoci, diskutuje o jej súčasných facilitátoroch a inhibítoroch.

### **Kľúčové slová**

kompenzačná pomoc, deduktívny prístup, induktívny prístup, komunitná dimenzia, sociálna opora/podpora, komunitná spojka, koordinácia

### **Abstract**

The study is aimed to enforce a professional reflectivity on community based aspects of the individualised compensatory public assistance provided to persons with severe disabilities in Slovakia. The author operationalises what does mean to apply community based aspects within this area of public policy. Consequently, she identifies these aspects in current national legislation and practice, particularly in a social assessment process provided by social workers. She informs about selected results of the action social research conducted within the piloting of a draft on specialised educational program the “Compensatory Assistance”. The program has been developed for future (postgraduate) education of social workers to gain a special qualification for performing

<sup>1</sup> Kontakt: Doc. PhDr. Kvetoslava Repková, CSc., Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné nám. 5, 812 41 Bratislava; Kvetoslava.Repkova@ivpr.gov.sk



this a very specialised type of social work. The author formulates some recommendations how to apply a community based compensatory assistance for persons with severe disabilities in a more effective way.

### Keywords

compensatory assistance, deductive approach, inductive approach, communal dimension, social support, communal contact person, coordination

### Úvod

Keď sa povie „kompenzačná pomoc osobám so zdravotným postihnutím“, presnejšie „kompenzačná pomoc osobám s ťažkým zdravotným postihnutím“, zrejme budú terminologicky zorientovaní najmä čitatelia a čitateľky zo slovenského prostredia. Vzťahovať budú toto spojenie k implementácii zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia, k dávkovej pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím vykonávanej úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny. Kompenzačná pomoc osobám s ťažkým zdravotným postihnutím (ďalej len „kompenzačná pomoc OŤZP“) je osobitným výsekom verejných politík zameraných na osoby so zdravotným postihnutím, má pomerne špecifické charakteristiky, osobitnú právnu reguláciu aj inštitucionálne zastrešenie. Aj preto ju často odborná i laická verejnosť považuje za čiastočne izolovanú od ostatných politík a nejasnú vo svojej skutočnej podstate, najmä v kontexte výkonu sociálnej práce. Cieľom príspevku je odborne zdôvodniť, prečo je aj v prípade individualizovanej (prípadevej) sociálnej práce zameranej na poskytovanie individualizovanej kompenzačnej pomoci OŤZP zdôvodnené stavať na zdrojoch ich prirodzeného prostredia (komunity). Vychádza sa z toho, že kompenzačná pomoc ako osobitný typ sociálnej intervencie je (resp. by mala byť) previazaná na autentický životný kontext konkrétnej OŤZP, čo nevyhnutne znamená, že vo svojom profesionálnom vienu obsahuje komunitnú dimenziu, aj keď nie vždy explicitne pomenovanú, dostatočne uvedomovanú (reflektovanú) a primerane využívanú. K tomuto tvrdeniu nás posmelujú zistenia národného projektu „Podpora zvyšovania profesionality výkonu a rozvoj ľudských zdrojov v oblasti výkonu a služieb sociálnej inklúzie pre štátnu správu a samosprávu – I.“ (ďalej len „národný projekt“)<sup>2</sup>, ktorého výsledky by sa na Slovensku mali stať v budúcom období základom vzdelávania sociálnych pracovníkov a pracovníčok pôsobiacich aj v agende kompenzačnej pomoci osobám s ťažkým zdravotným postihnutím.<sup>3</sup>

### 1. Typológia sociálnych intervencií

Musil (2013) používa pojem „sociálna intervencia“ pre súhrnné označenie rozličných druhov opatrení smerujúcich k zmene sociálneho prostredia ľudí, ktorí majú problémy v životných podmienkach alebo vzťahoch; zároveň opatrení, ktoré dotknutí ľudia vedome uplatňujú ako nástroje k napĺňaniu svojich cieľov, ktoré by mali viesť k prekonaniu ich problémov. Podľa autora možno sociálne intervencie deliť podľa:

<sup>2</sup> Národný projekt implementoval Inštitút pre výskum práce a rodiny v období júl 2014 až december 2015. Bol zameraný na prípravu systému ďalšieho vzdelávania zamestnancov/kýň pôsobiacich v oblasti podpory sociálnej inklúzie. V rámci národného projektu bol vyvinutý aj špecializačný vzdelávací program „Kompenzačná pomoc (EFEKOP)“ ako základ pre získanie špecializácie v špecializovanom odbore sociálnej práce – Kompenzačná pomoc. Je zameraný na prípravu špecializovaného výkonu sociálnych posudkových činností na účely kompenzačnej pomoci. Bližšie pozri: [http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com\\_content&view=article&id=302&Itemid=49&lang=sk](http://www.ceit.sk/IVPR/index.php?option=com_content&view=article&id=302&Itemid=49&lang=sk)

<sup>3</sup> Moja vďaka za podnety k spracovaniu tohto príspevku patrí Mgr. Jane Langovej a PhDr. Štefanovi Tvarožkovi zo spracovateľského tímu VP EFEKOP a účastníkom a účastníčkam procesu jeho pilotného overovania.



# Institucionalizace sociální práce a sebezkušenost sociálních pracovníků

## *Institutionalization of Social Work and Self-awareness of Social Workers*

Ladislav Otava

Mgr. Ladislav Otava<sup>1</sup> je asistentem na Katedře sociální politiky a sociální práce FSS MU. Zabývá se vztahy mezi sociálními pracovníky a jejich klienty, také sociální prací s rodinami.

### **Abstrakt**

Sociální práce nemá v očích laické i odborné veřejnosti v České republice jednoznačné vymezení. Proces uznání sociální práce jako specializované profese, který v české společnosti probíhal do poloviny 20. století, byl počátkem 50. let přerušen vlivem komunistické totality. V současné době opět pokračuje, ale, také vzhledem k „tekuté době“, neustále vyvstává otázka: „Čím sociální práce je?“ Tato stať se pokouší přispět k tématu pevnějšího ustavení sociální práce uvnitř oboru a ve společnosti vymezením podpůrné úlohy sebezkušenosti v procesu institucionalizace sociální práce.

### **Klíčová slova**

institucionalizace, sebezkušenost, identita, sociální práce

### **Abstract**

Social work is not in the eyes of the non-professional and professional public in the Czech Republic clearly defined. The process of recognition of social work as a profession concerning the Czech society was developing until the mid-20th century, but was interrupted in the early 50s due to the Communist totalitarianism. Currently the process continues again. Because of the “liquid time”, there is the question: “What is social work?” This paper aims to contribute to the topic of firmer establishment of the social work within the field of social work and society in the definition of the complementary role of self-awareness in the process of institutionalization of the social work.

### **Keywords**

institutionalization, self-awareness, identity, social work

<sup>1</sup> Kontakt: Mgr. Ladislav Otava, Katedra sociální politiky a sociální práce, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno; otava@mail.muni.cz